

DRIFTSSTATISTISKE UNDERSØGELSER OVER BOGHANDELEN I HOVEDSTADEN¹⁾

AF G. LIND

DEN foreliggende Undersøgelse svarer i Princippet til de Undersøgelser, som Institutet for Historie og Samfundsøkonomi tidligere har foretaget af Kolonial-, Viktualie- samt Frugt- og Grønhandelen. Ligesom disse er den kommet i Stand i Samarbejde med den paagældende Brancheforening, nemlig Københavns Bøghandlerforening. Det indsamlede Materiale angaar Aaret 1937 og omfatter ialt 80 Forretninger i København, Frederiksberg og Gentofte eller Halvdelen af Foreningens Medlemmer, hvis Antal er ca. 160 af ialt 160—170 rabatberettigede Boghandlere i de tre Kommuner. Det vil ses af nedenstaaende Oversigt, at de deltagende Forretninger er spredt over alle Størrelsesgrupper, men om Materialets Sammensætning i denne og andre Henseender er typisk for Boghandelen i Hovedstaden, har det ikke været muligt at afgøre. Det maa dog antages, at de store Forretninger er forholdsvis stærkt repræsenteret, og at den gennemsnitlige Omsætning, godt 79 000 Kr., derfor er noget højere end for samtlige rabatberettigede Boghandlere i Hovedstaden.

Ved Udarbejdelsen af Spørgeskemaerne til Forretningerne var der skabt Mulighed for at gennemføre Inddeling af Materialet efter forskellige Synspunkter. I saa Henseende kan navnlig peges paa, at en fuldstændig Besvarelse forudsatte en Fordeling af Omsætningen paa Bøger og andre Varer. Beklageligvis var de indkomne Besvarelser imidlertid meget mangelfulde netop paa dette

¹⁾ Tilsvarende Undersøgelser af Boghandelen er i Sverige foretaget af Varedistributionskommittén for 1926 og 1927, omfattende henholdsvis 49 og 29 Forretninger, og af Affärsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshøjskolen i Stockholm for 1928 (16 Forretninger). I Norge har Universitetet i Oslos økonomiske Institut undersøgt 52 Forretninger i 1931. Resultaterne er publiceret i I. Wedervang og Dag Coward: Omsetnings- og omkostningsforholdene innen bokhandelen 1931, Oslo 1934, hvor der S. 102 ff. er foretaget en Sammenligning med de svenske Undersøgelser.

DRIFTSSTATISTISKE UNDERSØGELSER OVER BOGHANDELEN I HOVEDSTADEN¹⁾

AF G. LIND

DEN foreliggende Undersøgelse svarer i Princippet til de Undersøgelser, som Institutet for Historie og Samfundsøkonomi tidligere har foretaget af Kolonial-, Viktualie- samt Frugt- og Grønhandelen. Ligesom disse er den kommet i Stand i Samarbejde med den paagældende Brancheforening, nemlig Københavns Bøghandlerforening. Det indsamlede Materiale angaar Aaret 1937 og omfatter ialt 80 Forretninger i København, Frederiksberg og Gentofte eller Halvdelen af Foreningens Medlemmer, hvis Antal er ca. 160 af ialt 160—170 rabatberettigede Boghandlere i de tre Kommuner. Det vil ses af nedenstaaende Oversigt, at de deltagende Forretninger er spredt over alle Størrelsesgrupper, men om Materialets Sammensætning i denne og andre Henseender er typisk for Boghandelen i Hovedstaden, har det ikke været muligt at afgøre. Det maa dog antages, at de store Forretninger er forholdsvis stærkt repræsenteret, og at den gennemsnitlige Omsætning, godt 79 000 Kr., derfor er noget højere end for samtlige rabatberettigede Boghandlere i Hovedstaden.

Ved Udarbejdelsen af Spørgeskemaerne til Forretningerne var der skabt Mulighed for at gennemføre Inddeling af Materialet efter forskellige Synspunkter. I saa Henseende kan navnlig peges paa, at en fuldstændig Besvarelse forudsatte en Fordeling af Omsætningen paa Bøger og andre Varer. Beklageligvis var de indkomne Besvarelser imidlertid meget mangelfulde netop paa dette

¹⁾ Tilsvarende Undersøgelser af Boghandelen er i Sverige foretaget af Varedistributionskommittén for 1926 og 1927, omfattende henholdsvis 49 og 29 Forretninger, og af Affärsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshøjskolen i Stockholm for 1928 (16 Forretninger). I Norge har Universitetet i Oslos økonomiske Institut undersøgt 52 Forretninger i 1931. Resultaterne er publiceret i I. Wedervang og Dag Coward: Omsetnings- og omkostningsforholdene innen bokhandelen 1931, Oslo 1934, hvor der S. 102 ff. er foretaget en Sammenligning med de svenske Undersøgelser.

Tabel 1.
80 Boglader efter Omsætnings Størrelse.

Aarlig Omsætning	Antal Forretninger	Samlet Omsætning, Kr.
Under 20.000 Kr.	1	19.984
20.— 25.000 »	5	117.748
25.— 30.000 »	6	174.340
30.— 35.000 »	3	97.356
35.— 40.000 »	4	155.036
40.— 45.000 »	8	335.145
45.— 50.000 »	2	97.706
50.— 55.000 »	4	212.052
55.— 60.000 »	1	59.011
60.— 65.000 »	8	503.381
65.— 70.000 »	10	680.167
70.— 75.000 »	2	142.093
75.— 80.000 »	2	157.657
80.— 85.000 »	5	415.341
85.— 90.000 »	1	87.161
90.— 95.000 »	3	280.458
95.—100.000 »	1	97.444
⋮		
110.—115.000 »	5	566.842
115.—120.000 »	2	233.218
⋮		
125.—130.000 »	1	125.405
⋮		
140.—145.000 »	1	142.845
⋮		
190.—195.000 »	1	191.111
⋮		
200.—205.000 »	1	200.174
⋮		
235.—240.000 »	1	239.509
⋮		
430.—435.000 »	1	432.032
⋮		
585.—590.000 »	1	587.292
Tilsammen	80	6.350.488

Gennemsnitlig Omsætning 1937 Kr. 79.381.

vigtige Punkt, saaledes at en Undersøgelse af Varesortimentets Indflydelse paa Omkostninger og Driftsresultat ikke har været mulig. I denne Forbindelse kan nævnes, at vi ogsaa har maattet se bort fra en Beregning af Varelagerets Omsætningshastighed og altsaa heller ikke har kunnet benytte dette Udtryk som Inddelingsgrundlag. Varelagerets Omsætningshastighed bestemmes som Forholdet mellem den aarlige Omsætning og den gennemsnitlige Værdi af Varelageret til Udsalgspris eller som Forholdet mellem Indkøbsværdien af det aarlige Salg og Varelagerets Indkøbsværdi, og i de tidligere Undersøgelser har vi som Udgangspunkt for Beregningen af Omsætningshastigheden haft Statusopgørelsen ved Aarets Begyndelse og Slutning. I Boghandelen gør sig imidlertid det særlige Forhold gældende, at en Del af Boglageret er Kommissionslager, som ikke indgaar i Forretningernes Statusopgørelse. En Beregning af Omsætningshastigheden efter den angivne Metode vilde derfor give alt for høje Tal. Nu kan det ganske vist siges, at det i og for sig ikke spiller nogen større Rolle for vort Formaal, om Omsætningshastigheden kan beregnes med stor Nøjagtighed, naar blot Fejlen er af nogenlunde samme Størrelse (og gaar i samme Retning) for de forskellige Forretninger, men i dette Tilfælde er der Grund til at antage, at Fejlen vilde variere stærkt fra Forretning til Forretning alt efter Kommissionslagerets relative Størrelse og Lagerets og Omsætningens Sammensætning i det hele.

I Tabel 2 er de 80 Forretninger efter Omsætningens Størrelse fordelt i seks Grupper paa en saadan Maade, at Antallet af Forretninger i de enkelte Grupper er tilnærmelsesvis det samme. Med Hensyn til den gennemsnitlige Bruttoavance konstaterer man straks, at der ikke er større Forskel fra Gruppe til Gruppe, og at der ikke synes at være nogen bestemt Tendens i Bruttoavancens Forandringer, naar man bevæger sig fra de smaa til de store Forretninger. De laveste Gennemsnitsavancer findes saaledes i de to Ydergrupper. Hertil er dog at sige, at den gennemsnitlige Bruttoavance for Forretninger med over 100 000 Kr.s aarlig Omsætning er paavirket af een meget stor Forretning med særlig lav Bruttoavance, og ser man bort fra denne, bliver den gennemsnitlige Bruttoavance for de øvrige 13 Forretninger i denne Gruppe godt 27 pCt.

Det umiddelbare Indtryk af, at der ikke er nogen Forskel paa Bruttoavancens Højde for de forskellige Størrelsesgrupper, bekræftes, naar man betragter Tabel 3, der viser Forretningernes Spredning paa de forskellige Bruttoavancer i de enkelte Grupper,

Tabel 2.
80 Boglader efter Omsættningens Størrelse.

	Aarlig Omsætning						Tilsammen
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	
Antal Forretninger	15	14	13	14	10	14	80
Beskæft. Pers. pr. Forr.							
a. Indehaver + Hustru ¹⁾	1.12	1.06	1.27	1.25	1.05	1.18 ⁴⁾	1.16 ⁶⁾
b. Lønnet Pers., inkl. Bude	1.16	2.29	2.72	2.98	3.93	6.70 ⁴⁾	3.20 ⁶⁾
Ialt . . .	2.28	3.35	3.99	4.23	4.98	7.88 ⁴⁾	4.36 ⁶⁾
Gstl. Oms. pr. Forr., Kr.	27.295	41.992	59.573	69.994	88.040	194.172	79.381
Gstl. Oms. pr. beskæft. Pers., Kr.	11.993	12.554	14.922	16.554	17.686	25.380 ⁴⁾	18.101 ⁶⁾
I pCt. af Omsætningen							
Bruttofortjeneste	25.8	28.1	28.6	26.9	28.7	25.1	26.6
Omkostninger ialt ²⁾	17.0	17.0	17.8	17.1	16.8	16.8	17.0
Heraf til							
Leje af Lokaler	7.0	5.0	5.1	5.0	4.7	3.2	4.3
Lønningsudgifter	4.6	5.9	6.1	6.6	7.8	8.7 ⁵⁾	7.4 ⁶⁾
Nettofortjeneste ³⁾	8.8	11.1	10.8	9.8	11.9	8.3	9.6

men af denne Spredningstabel synes tillige at fremgaa, at der i det behandlede Materiale findes to Typer af Forretninger med ret forskellig Bruttoavance, idet der i alle Størrelsesgrupper er en tydelig Ophobning omkring en Bruttoavance paa 25 pCt. og omkring en Bruttoavance paa 30 pCt. Det er rimeligt at antage, at denne Forskel i Bruttoavancen, der altsaa gaar paa tværs af Inddelingen efter Omsættningens Størrelse, staar i Forbindelse med Varesortimentets Karakter, men som allerede nævnt er vi for de fleste Forretningers Vedkommende uden Kendskab til Omsæt-

¹⁾ Inkl. Bestyrere, Forretningsførere.

²⁾ Ekskl. udbetalt Rente og Diskonto og Forrentning af egen Kapital.

³⁾ Se Note 2.

⁴⁾ 13 Forretninger.

⁵⁾ 13 Forretninger.

⁶⁾ 79 Forretninger.

Tabel 3.
80 Forretninger grupperet efter Omsætningens Størrelse
og Bruttoavancen.

Aarlig Omsætning	Forretninger med en Bruttoavance paa											Forr. tils.
	under 18 pCt.	18—20 pCt.	20—22 pCt.	22—24 pCt.	24—26 pCt.	26—28 pCt.	28—30 pCt.	30—32 pCt.	32—34 pCt.	34—36 pCt.	36 pCt. og derover	
Under 35.000 Kr.	1	1	1	2	4	1	—	2	1	2	—	15
35.000—50.000 »	—	—	—	2	3	2	1	5	—	1	—	14
50.000—65.000 »	—	—	—	—	6	—	4	2	—	—	1	13
65.000—80.000 »	—	1	1	—	4	2	2	3	—	1	—	14
80.000—100.000 »	—	—	—	2	2	—	3	1	—	1	1	10
100.000 Kr. og derover.	—	1	1	—	6	1	1	4	—	—	—	14
Forretninger tilsammen	1	3	3	6	25	6	11	17	1	5	2	80

ningens Fordeling paa de forskellige Varearter og følgelig ude af Stand til at undersøge, om denne Antagelse holder Stik.

I Tabel 2 er foruden Bruttoavancen ogsaa angivet Omkostningerne i pCt. af Omsætningen i de forskellige Størrelsesgrupper. Hertil er imidlertid at bemærke, at der ved Beregningen af Omkostningsprocenterne ikke er taget Hensyn til Renteomkostninger. I de uddelte Spørgeskemaer var der spurgt om »Udbetalt Rente og Diskonto« og »Forrentning af egen Kapital«, men kun 10 Forretninger besvarede begge Spørgsmaalene. Et betydeligt større Antal besvarede imidlertid det første Spørgsmaal alene og gav samtidig Oplysning om Egenkapitalens Størrelse ved Udgangen af 1937, og for disse Forretningers Vedkommende var det altsaa muligt at foretage en Beregning af Forrentningen af Egenkapitalen og dermed finde den samlede Renteomkostning. Den Rente fod, der er anvendt, er 5 pCt., da det var den mest almindelige i de Tilfælde, hvor det har kunnet kontrolleres, det vil altsaa sige, hvor baade Egenkapitalens Størrelse og Forrentningen af Egenkapitalen var opgivet. Herefter beløb Renteomkostningerne i 44 Forretninger med en samlet Omsætning paa ca. 3.6 Mill. Kr. sig til gennemsnitligt 1.6 pCt. af Omsætningen, og lægges disse 1.6 pCt. til den gennemsnitlige Omkostningsprocent for samtlige 80 Forretninger i Tabel 2, kommer man op paa 18.6 pCt., medens Nettofortjenesten i pCt. af Omsætningen gaar ned til 8. Den samlede Renteomkostning i de enkelte Størrelsesgrupper frem-

gaar af følgende Oversigt, hvor tillige er angivet det Antal Forretninger i hver Gruppe, for hvilke det har været muligt at udfinde Renteomkostningerne.

	Aarlig Omsætning					
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.
Antal Forretninger	5	9	8	9	7	6
Samlet Renteomk. i pCt. af Oms.	2.2	1.4	1.5	1.6	1.9	1.5

Det vil ses, at Medtagelsen af Renteomkostningerne ikke vilde forstyrre den Ensartethed, der præger Omkostningsprocenterne i Tabel 2. Det maa imidlertid erindres, at Omkostningerne kun indeholder Løn til den fremmede Arbejdskraft, hvis Betydning er stærkt stigende med stigende Omsætning. Følgen er, at man ikke uden videre kan sammenligne de relative Lønningsudgifter i de forskellige Størrelsesgrupper og altsaa heller ikke Omkostningsprocenterne. Tænker man sig Indehaverne aflønnet paa samme Maade uden Hensyn til Forretningens Størrelse, vilde dette medføre faldende Omkostningsprocent med stigende Omsætning, og hvis man lod Indehaverens Løn stige med Forretningens Størrelse, vilde det afhænge af den anvendte »Lønskala«, hvorledes Omkostningsprocenten vilde bevæge sig, naar man gik fra Forretninger med lille til Forretninger med stor Omsætning. Da det er usikkert, hvad der kan anses som passende Indehaverløn i de forskellige Forretninger, har vi imidlertid undladt at foretage nogen Beregning af de samlede Lønningsomkostninger, men nøjes med at henvise til de i Tabel 2 anførte Gennemsnitstal for Antal beskæftigede Personer pr. Forretning, fordelt paa Indehaverne, evtl. deres Hustruer, og det lønnede Personale.

Som det fremgik af Tabel 3, varierer Bruttoavance fra under 18 til over 36 pCt. Ogsaa de relative Omkostninger er meget forskellige fra Forretning til Forretning, og det er da naturligt at spørge, om der kan konstateres nogen Forbindelse mellem Bruttoavancens Højde og Omkostningsprocentens Størrelse. Tabel 4 synes at besvare dette Spørgsmaal bekræftende. Til stigende Bruttoavance svarer stigende relative Omkostninger. Af 25 Forretninger med en Bruttoavance paa 24—26 pCt. havde 7 en Omkostningsprocent mellem 12 og 14 og 11 en Omkostningsprocent mellem 14 og 16, medens derimod af 17 Forretninger med en Bruttoavance paa 30—32 pCt. kun 3 faldt indenfor disse to Om-

Tabel 4.
80 Forretninger fordelt efter Bruttoavance
og Omkostningsprocent.

Bruttoavance	Omkostninger i pCt. af Omsætningen								Forr. tils.
	under 12	12—14	14—16	16—18	18—20	20—22	22—24	24—26	
Under 18 pCt.	—	—	—	—	—	—	1	—	1
18—20 »	—	1	—	1	—	1	—	—	3
20—22 »	1	1	1	—	—	—	—	—	3
22—24 »	2	2	—	2	—	—	—	—	6
24—26 »	—	7	11	4	1	1	1	—	25
26—28 »	—	1	2	1	1	1	—	—	6
28—30 »	—	—	3	3	1	3	1	—	11
30—32 »	—	1	2	3	1	3	2	2	17
32—34 »	—	—	—	1	—	—	—	—	1
34—36 »	—	—	1	—	—	2	1	1	5
36 pCt. og derover .	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Forretninger tils. . .	3	13	20	15	7	12	6	4	80

kostningsgrupper, og Resten havde højere Omkostninger. I Tilslutning til, hvad der ovenfor er sagt om Eksistensen i det bearbejdede Materiale af to Typer af Forretninger med en ret forskellig Bruttoavance, synes det derfor at kunne fastslaaes, at disse to Typer ogsaa adskiller sig fra hinanden med Hensyn til de relative Omkostningers Størrelse. Maaske man tør sige, at i den Forretningstype, hvor Bruttoavancen kan sættes til ca. 25 pCt., er Omkostningerne (eksklusive Indehaverløn og Renteomkostninger) ca. 15 pCt. af Omsætningen, og i Typen med 30 pCt.s Bruttoavance er Omkostningsprocenten ca. 20, saaledes at Forskellen mellem Bruttoavance og Omkostningsprocent, hvad vi har kaldt Nettofortjenesten, i begge Tilfælde bliver ca. 10 pCt. af Omsætningen.

Holder denne Antagelse Stik, kan man betragte »Nettofortjenesterne« i Tabel 5 som nogenlunde repræsentative for de forskellige Størrelsesgrupper, uanset om Forretningerne tilhører den ene eller den anden Type. Som det fremgaar af det foregaaende, indeholder »Nettofortjenesten« Løn til Indehaveren og eventuelt hans Hustru, hvis hun har deltaget i Arbejdet i Forretningen, og videre Forrentning af den i Forretningen indestaaende Kapital, hvad enten den tilhører Indehaveren eller ej. For at komme til »Nettofortjenesten« eksklusive Rente af egen og fremmed Kapital skal Tallene

Tabel 5.
80 Bøglader efter Omsætningens Størrelse og
»Nettofortjenesten«¹⁾ i Kroner.

Nettofortjeneste	Aarlig Omsætning						Tilsammen
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	
÷4.000—÷3.000	1	—	—	—	—	—	1
÷3.000—÷2.000	—	—	—	—	—	—	—
÷2.000—÷1.000	—	—	—	—	—	—	—
÷1.000—÷0	—	—	—	1	—	—	1
0—1.000	1	—	—	—	—	—	1
1.000—2.000	1	—	1	—	—	—	2
2.000—3.000	6	1	1	—	—	—	8
3.000—4.000	5	2	1	—	—	—	8
4.000—5.000	1	3	—	2	—	—	6
5.000—6.000	—	8	1	1	1	—	11
6.000—7.000	—	—	5	4	—	—	9
7.000—8.000	—	—	1	2	1	—	4
8.000—9.000	—	—	1	2	1	1	5
9.000—10.000	—	—	1	—	1	—	2
10.000—11.000	—	—	—	1	1	3	5
11.000—12.000	—	—	—	—	1	2	3
12.000—13.000	—	—	1	—	3	—	4
13.000—14.000	—	—	—	1	1	2	4
14.000—15.000	—	—	—	—	—	—	—
15.000—16.000	—	—	—	—	—	1	1
16.000—17.000	—	—	—	—	—	—	—
17.000—18.000	—	—	—	—	—	—	—
18.000—19.000	—	—	—	—	—	1	1
19.000—20.000	—	—	—	—	—	—	—
20.000—21.000	—	—	—	—	—	—	—
21.000—22.000	—	—	—	—	—	1	1
22.000—23.000	—	—	—	—	—	1	1
23.000—24.000	—	—	—	—	—	—	—
24.000—25.000	—	—	—	—	—	—	—
25.000—26.000	—	—	—	—	—	—	—
26.000—27.000	—	—	—	—	—	1	1
27.000—28.000	—	—	—	—	—	—	—
28.000—29.000	—	—	—	—	—	1	1
Antal Forretninger, ialt.	15	14	13	14	10	14	80
Gstl. Nettofortjeneste, Kr.	2.382	4.662	6.420	6.837	10.432	15.987	7.604

¹⁾ Inkluderer saavel Rente af egen Kapital som udbetalt Rente og Diskonto.

i Tabel 5 reduceres med henholdsvis 25, 13, 14, 16, 16 og 18 pCt., og man faar da følgende Gennemsnitsfortjenester i de enkelte Størrelsesgrupper.

	Aarlig Omsætning					
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.
«Nettofortjeneste» ekskl. Renter af egen og fremmed Kapital	1787	4056	5521	5743	8763	13109

For 79 af de 80 Forretninger indeholder Besvarelserne af Spørgeskemaerne Oplysninger om Antallet af beskæftigede Personer, saaledes at det var muligt at beregne Omsætningen pr. beskæftiget Person. En saadan Beregning er foretaget i Tabel 2, hvor man finder en tydelig Tendens til stigende Omsætning pr. beskæftiget Person, naar Omsætningen pr. Forretning stiger. Det samme ses af Tabel 6, hvor Inddelingsgrundlaget er Omsætningen pr. beskæftiget Person.

Tabel 6.
79 Boglader efter Omsætning pr. beskæftiget Person.

	Aarlig Omsætning pr. beskæftiget Person				
	under 12.500 Kr.	12.500— 15.000 Kr.	15.000— 20.000 Kr.	over 20.000 Kr.	Tils.
Antal Forretninger	17	20	24	18	79
Beskæftigede Personer pr. Forretning					
a. Indehaver + Hustru ¹⁾	1.18	1.16	1.24	1.02	1.16
b. Lønnet Personale, incl. Bude . . .	2.17	3.00	3.06	4.59	3.20
Ialt	3.35	4.16	4.30	5.61	4.36
Gstl. Omsætning pr. Forretning, Kr. . .	35.734	57.234	72.542	152.240	78.905
Gstl. Omsætn. pr. beskæft. Person, Kr.	10.678	13.745	16.859	27.148	18.101
I pCt. af Omsætningen					
Bruttofortjeneste	28.3	28.3	27.3	24.9	26.5
Omkostninger ialt ¹⁾	18.5	18.6	16.5	16.2	17.0
Heraf til:					
Leje af Lokaler	5.9	5.3	4.6	3.5	4.4
Lønningsudgifter	6.3	7.1	6.5	8.3	7.1
Nettofortjeneste ¹⁾	9.8	9.7	10.8	8.7	9.5

¹⁾ Se Note 1), 2) og 3) til Tabel 2.

I Tabel 6 lægger man imidlertid desuden Mærke til, at Bruttoavance har en faldende Tendens, naar man bevæger sig fra Forretninger med lille til Forretninger med stor Omsætning pr. beskæftiget Person, og man kunde derfor spørge, om de to Typer af Forretninger, som vi har ment at kunne spore i det foreliggende Materiale, ogsaa adskiller sig i Henseende til Størrelsen af Omsætningen pr. beskæftiget Person, saaledes at Typen med stor Bruttoavance tillige karakteriseres ved lav Omsætning pr. Person og Typen med lille Bruttoavance ved stor Omsætning pr. Person. For at undersøge dette Spørgsmaal nærmere, har vi opstillet Tabel 7, der viser Spredningen indenfor de fire Grupper i Tabel 6 paa de forskellige Bruttoavancer. Om Fordelingen i Tabel 7 kan det vel siges, at den i hvert Fald ikke udelukker, at den antydede Forbindelse mellem Bruttoavancen og Omsætning pr. beskæftiget Person virkelig eksisterer, men i Betragtning af, at Spørgsmaalet om de to Forretningstyper er af hypotetisk Karakter, og da Materialet som nævnt ikke tillader et Forsøg paa direkte Verificering af Hypotesen, skal vi ikke gaa nærmere ind paa dette Problem.

Tabel 7.

79 Forretninger grupperet efter Omsætningen pr. beskæftiget Person og Bruttoavancen.

Aarlig Omsætning pr. beskæftiget Person	Forretninger med en Bruttoavance paa											Forr. tils.
	under 18 pCt.	18—20 pCt.	20—22 pCt.	22—24 pCt.	24—26 pCt.	26—28 pCt.	28—30 pCt.	30—32 pCt.	32—34 pCt.	34—36 pCt.	over 36 pCt.	
Under 12.500 Kr.	1	—	1	3	—	1	3	4	1	3	—	17
12.500—15.000 „	—	2	1	1	5	3	2	3	—	1	2	20
15.000—20.000 „	—	—	—	2	11	1	4	5	—	1	—	24
20.000 Kr. og derover .	—	1	1	—	9	1	2	4	—	—	—	18
Forretninger tilsammen	1	3	3	6	25	6	11	16	1	5	2	79

Antallet af beskæftigede Personer er beregnet ved simpel Addition uden Hensyn til vedkommendes Stilling i Forretningen. Derimod er der naturligvis taget Hensyn til, om de enkelte Personer har været beskæftiget i den paagældende Forretning hele Aaret eller kun en større eller mindre Del af Aaret, eller om de har haft Arbejde i Forretningen hele Dagen eller kun en Del af den. Af denne Grund bliver Lønningsudgiften pr. beskæftiget fremmed Person meget større i de store Forretninger end i de smaa, hvor

Bude og Bydrengene udgør en forholdsvis større Del af det lønnede Personale. I de 4 Grupper i Tabel 6 var den gennemsnitlige Lønningsudgift pr. beskæftiget fremmed Person saaledes 1038, 1357, 1537 og 2758 Kr. Dette i Forbindelse med den Omstændighed, at Indehavere + Hustruer udgør en større Procent af det samlede Personale i smaa end i store Forretninger, er Forklaringen paa, at Lønningsudgiften i pCt. af Omsætningen har en stigende Tendens i Tabel 6, skønt man med voksende Omsætning pr. Person egentlig skulde vente et Fald i den relative Lønningsudgift. Stigningen er dog ikke særlig stærk, jvf. Lønningsprocenterne i Tabel 2, og i Gruppen med en aarlig Omsætning paa 15.000—20.000 Kr. pr. Person er Lønningsudgiften i pCt. af Omsætningen endog lavere end i den foregaaende Gruppe, hvilket aabenbart bl. a. hænger sammen med, at Indehavere + Hustruer udgør en forholdsvis stor Del af det samlede Personale i førstnævnte Gruppe. Iøvrigt synes Omkostningerne som Helhed at være faldende med stigende Omsætning pr. beskæftiget Person, hvilket er i god Overensstemmelse med Resultaterne af de tidligere Undersøgelser for Levnedsmiddelbrancherne.

I Tabellerne 2 og 6 er kun de to vigtigste Grupper af Omkostninger, Leje af Forretningslokaler og Lønninger, specificeret. Paa Spørgeskemaerne var herudover opstillet særlige Rubriker for

Vinduespudsning, Rengøring, Gadefejning,
 Gas, Elektricitet, Brændsel,
 Indpakkingsmateriale,
 Kontorudgifter,
 Skatter og Afgifter,
 Udbetalt Rente og Diskonto,
 Forrentning af egen Kapital,
 Reklame,
 Afskrivning paa Tilgodehavender,
 Reparation og Vedligeholdelse af Køretøjer til Udbringning
 af Varer,
 Reparation og Vedligeholdelse iøvrigt,
 Forsikring,
 Fragt for Hjemkørsel,
 Andre Udgifter.

Det var Meningen, at »Andre Udgifter« kun skulde indeholde saadanne Omkostninger, som ikke udtrykkeligt var nævnt i denne Liste, men i en Del Tilfælde er flere af de Udgifter, som ønskedes

specificeret, slaaet sammen under »Andre Udgifter«, og dertil kommer, at det ikke altid klart fremgaar af Besvarelsene, om den Omstændighed, at der ud for en eller flere Poster ikke er opført noget Beløb, skyldes, at den paagældende Omkostning er medtaget under »Andre Udgifter«, eller Grunden er den, at den overhovedet ikke forekommer i vedkommende Forretning. Dette sidste kan navnlig tænkes at være Tilfældet med Hensyn til Rubrikerne Skatter og Afgifter (Udstillingsskabe), Reklame, Afskrivning paa Tilgodehavender og Reparation og Vedligeholdelse af Køretøjer til Udbringning af Varer, medens det maa antages, at de øvrige specificerede Omkostninger forekommer i alle Forretninger. I Tabel 8 har vi derfor som Regel skønnet, at hvor de nævnte Rubriker ikke var udfyldt, skulde vedkommende Omkostning opføres med 0, men at den Omstændighed, at en Rubrik ikke var udfyldt, iøvrigt var ensbetydende med, at Omkostningen var henført under »Andre Udgifter«, selv om dette ikke var udtrykkeligt angivet. Det vil ses af Tabel 8, at vi paa denne Maade for de fleste Omkostningsposters Vedkommende har faaet den overvejende Del af de undersøgte Forretninger med; kun med Hensyn til Indpakkingsmateriale og Fragt for Hjemkørsel af Varer (samt Forrentning af den i Forretningen indestaaende Kapital, jvf. foran) er Materialet ret spinkelt, men giver dog formentlig en nogenlunde rigtig Forestilling om disse Omkostningsposters Betydning i Boghandelen.

Ved en Sammenligning mellem de enkelte Omkostningsposters Variationer efter Omsætningens Størrelse maa have i Erindring — foruden Beregningens delvis skønsmæssige Karakter —, at det, som vi tidligere har været inde paa, er sandsynligt, at der i alle Størrelsesgrupper forekommer Forretninger af forskellig Type. Man har derfor ingen Garanti for, at Variationerne er et rent Udtryk for Forretningsstørrelsens Betydning med Hensyn til de forskellige Omkostningers Størrelse. Paa den anden Side er der næppe Tvivl om, at visse karakteristiske Forskelligheder, beroende paa Forretningernes Størrelse, kommer frem ved den anvendte Inddeling. Dette gælder saaledes — og først og fremmest — det stærke Fald i de relative Lejeudgifter, men det samme synes ogsaa at gøre sig gældende med Hensyn til Udgiften til Gas, Elektricitet og Brændsel, omend i svagere Grad. Derimod lægger man Mærke til, at de største Forretninger har de forholdsvis største Kontorudgifter samt Udgifter til Reparationer, Vedligeholdelse og Drift af Biler, Cykler o. s. v. til Udbringning af Varer til Kunderne.

Tabel 8.
 Specifikation af Omkostninger.

1 pCt. af Omsætningen	Antal Forr. for hvilke Oplysninger foreligger	Aarlig Omsætning							Tilsammen
		under 35.000 Kr.	35.000—50.000 Kr.	50.000—65.000 Kr.	65.000—80.000 Kr.	80.000—100.000 Kr.	100.000 Kr. og derover		
Leje af Forretningslokaler (dog ikke Garage).....	80	7.0	5.0	5.1	5.0	4.7	3.2	4.3	
Lønninger, herunder Udgift til Bude og Kolportører	79	4.6	5.9	6.1	6.6	7.8	8.7	7.4	
Vinduespudsning, Rengøring, Gadefejning	62	0.3	0.3	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	
Gas, Elektricitet, Brændsel	71	0.9	0.8	0.7	0.9	0.6	0.6	0.7	
Indpakkingsmateriale	48	0.4	0.4	0.3	0.3	0.2	0.2	0.3	
Kontorudgifter (herunder Bogføring, Revision, Porto, Telefon og Telegrammer).....	68	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	1.1	0.9	
Forrentning af den i Forretningen inde- staaende Kapital.....	44	2.2	1.4	1.5	1.6	1.9	1.5	1.6	
Avertering og anden Reklame.....	70	0.3	0.5	0.8	0.7	0.8	0.7	0.7	
Afskrivning af uerholdelige Tilgodeha- vander	71	0.2	0.2	0.2	0.3	0.4	0.2	0.2	
Reparationer, Vedligeholdelse og Drift af Biler (herunder Udgift til Garage), Cykler o. s. v. til Brug ved Udbring- ning af Varer til Kunderne.....	68	0.2	0.2	0.3	0.3	0.2	0.4	0.3	
Reparationer og Vedligeholdelse iøvrigt (herunder Afskrivning af Inventar).	65	0.8	0.9	0.8	0.6	0.5	0.3	0.5	
Forsikringer, som hviler paa Forret- ningen	68	0.4	0.3	0.4	0.3	0.3	0.2	0.3	
Fragt for Hjemkørsel af Varer.....	44	0.6	0.7	0.5	0.4	0.2	0.3	0.4	

Omvendt er Udgiften til Reparationer og Vedligeholdelse iøvrigt (herunder Afskrivning paa Inventar) forholdsvis meget større i de smaa end i de store Forretninger. Med Hensyn til Fragt for Hjemkørsel af Varer, hvorom vi kun har Oplysning i 44 Tilfælde, skal bemærkes, at denne Udgift i et betydeligt Antal af Besvarelserne er opført med 208 Kr., hvilket er Afgiften til Kommissionsanstalten. Dette turde være i hvert Fald en af Grundene til, at denne Omkostningspost i Tabel 8 er faldende med stigende Om- sætning.

Praktisk talt alle de undersøgte Forretninger sælger paa Kredit.

for de største Forretningers Vedkommende i et saadant Omfang, at Kreditsalget overstiger Kontantsalget. 34 Forretninger har oplyst Omsætningens Fordeling paa Salg mod kontant og Salg paa Kredit, og for disses Vedkommende fremgaar den procentvise Fordeling af følgende Oversigt.

Forholdet mellem Kontantsalg og Kreditsalg i 34 Forretninger efter Omsætningens Størrelse.

	Under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	Tilsammen
Antal Forretninger.....	—	5	6	8	6	9	34
Kontantsalg i pCt. af Omsætn. . .	—	73	63	65	62	39	50
Kreditsalg i pCt. af Omsætn.	—	27	37	35	38	61	50

Det maa dog bemærkes, at Tallene er stærkt paavirket af den tidligere (S. 42) omtalte meget store Forretning, der næsten udelukkende sælger paa Kredit. Ser man bort fra denne Forretning, bliver Kontantsalgets Andel i Omsætningen i Gruppen med en aarlig Omsætning pr. Forretning paa over 100.000 Kr. 51 pCt., og for samtlige 33 Forretninger stiger Kontantsalget i pCt. af Omsætningen til 59 pCt. Saafremt man herefter gaar ud fra, at ca. 40 pCt. af Omsætningen i Boghandelen er Kreditsalg, og at Afskrivning paa uerholdelige Tilgodehavender udgør 0.2 pCt. af hele Omsætningen (se Tabel 9), kommer man til det Resultat, at Tabet paa usolide Kunder kun er ca. $\frac{1}{2}$ pCt. af Kreditsalget. Imidlertid er det Tab, der opstaar ved, at udestaaende Fordringer maa afskrives som uerholdelige, langt fra den eneste Omkostning, som Kreditgivningen paafører Boghandelen. Af saadanne Omkostninger kan nævnes Bogførings- og Inkassoudgifter og navnlig Rentetab. Med Hensyn til Rentetabet har vi Oplysninger fra samtlige 80 Forretninger om Størrelsen af udestaaende Fordringer ved Udgangen af 1937 og har paa Grundlag heraf foretaget den Beregning, der er anført i Tabel 9. De udestaaende Fordringer beløb sig paa dette Tidspunkt til ialt ca. 1.07 Mill. Kr. eller knap 17 pCt. af Omsætningen, for de største Forretninger var Procenten endog næsten 23. Det maa dog antages, at disse Tal er noget for høje, da de bygger paa Opgørelser, foretaget umiddelbart efter Julehandelen, jvf. senere om Sæsonen i Boghandelen. Som Følge deraf bliver det paa Grundlag heraf beregnede Rentetab paa 0.8 pCt. af Omsætningen for samtlige Forretninger ogsaa for stort.

Tabel 9.
Udestaaende Fordringer efter Omsættningens Størrelse.

	Aarlig Omsætning						Forretninger tilsammen
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	
Antal Forretninger	15	14	13	14	10	14	80
Udest. Fordringer pr. Forr., Kr. . .	3.244	3.706	5.545	10.943	12.302	44.541	13.405
Udest. Fordringer i pCt. af Oms. .	11.9	8.8	9.3	15.6	14.0	22.9	16.9
Afskrivning paa uerholdelige Til- godehavender, pCt. af Oms.	0.2	0.2	0.2	0.3	0.4	0.2	0.2
Beregnet Rentetab paa udestaaende Fordringer (5 pCt.) i pCt. af Oms.	0.6	0.4	0.5	0.8	0.7	1.1	0.8

Endnu skal med Hensyn til Krediten i Boghandelen bemærkes, at man ved at gaa ud fra, at 40 pCt. af Omsætningen eller ialt godt 2.5 Mill. Kr. er Salg paa Kredit, og at de udestaaende Fordringer i Gennemsnit beløber sig til ca. 1 Mill. Kr., kan beregne Kreditens gennemsnitlige Varighed til ca. 5 Maaneder (12 : 2.5 Maaneder). Det er sandsynligt, at begge Tallene, 1 og 2.5 Millioner, er for høje, det første paa Grund af det lige nævnte Forhold, det andet fordi det er udregnet paa Grundlag af et Materiale, hvori de store Forretninger med forholdsvis stort Kredit-salg er stærkt repræsenteret, men Forholdet mellem dem giver antagelig en tilnærmelsesvis rigtig Forestilling om den gennemsnitlige Varighed af Kundekrediten i Boghandelen.

Med Hensyn til Lønningsomkostningerne har vi allerede gjort opmærksom paa, at man ikke uden videre kan sammenligne denne Udgift i Forretninger af forskellig Størrelse, fordi det lønnede Personale repræsenterer en varierende Del af den samlede Arbejdsydelse i smaa og store Forretninger. Dette er nærmere belyst i Tabel 10, der viser det samlede Personale, omregnet til Helaarspersoner, i de enkelte Størrelsesgrupper, og det lønnede Personale i pCt. af samlet Personale. Det bemærkes, at Kolportører ikke er medregnet, fordi det ikke altid fremgik af Besvarelserne, i hvilket Omfang de havde været beskæftiget i de paagældende Forretningers Tjeneste. Denne Omstændighed øver dog næppe større Indflydelse paa Procent- og Gennemsnitstallene i Tabel 10.

Tabel 10.
 Personalets Sammensætning efter Omsættningens Størrelse.

	Aarlig Omsætning						Forretninger tilsammen
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	
Antal Forretninger	15	14	13	14	10	13	79
Samlet Personale, omregnet til Helaarspersoner.....	34.14	46.83	51.90	59.23	49.78	102.50	344.38
Heraf lønnet Personale.....	17.39	32.00	35.40	41.73	39.33	87.17	253.02
Heraf lønnet Personale i pCt. af samlet Personale	51	68	68	70	79	85	73
Gennemsnit pr. Forretning							
Indehavere og disses Hustruer ...	1.12	1.06	1.27	1.25	1.05	1.18	1.16
Lønnet Personale	1.16	2.29	2.72	2.98	3.93	6.70	3.20
Samlet Personale.....	2.28	3.35	3.99	4.23	4.98	7.88	4.36

Medens det i de Levnedsmiddelbrancher, vi tidligere har undersøgt, var Reglen, at Indehaverens Hustru i større eller mindre Omfang deltog i Arbejdet i Forretningen, er dette efter det foreliggende Materiale en Undtagelse i Boghandelen i Hovedstaden, idet det kun fandt Sted i 18 af 79 Tilfælde (Hustruerne omregnet til Helaarspersoner = 11·36).

I Forretninger med under 35.000 Kr.s Oms. deltog Hustruen i 3 af 15 Tilfælde
» » » 35.— 50.000 » » » » » 3 » 14 »
» » » 50.— 65.000 » » » » » 5 » 13 »
» » » 65.— 80.000 » » » » » 3 » 14 »
» » » 80.—100.000 » » » » » 1 » 10 »
» » » over 100.000 » » » » » 3 » 13 »

I henholdsvis 1, 0, 3, 2, 0 og 2, ialt 8, Tilfælde var Hustruen fuldt beskæftiget i Forretningen.

Ved Omregningen til Helaarspersoner i Tabel 10 er der ikke taget Hensyn til Arbejdets Art og Kvalitet, et Bud er ligesom Chefen omregnet til 1 Helaarsperson, saafremt de begge hele Aaret har været fuldt beskæftiget i Forretningen, medens i modsat Fald den Tid, de har arbejdet i Forretningen, er lagt til Grund for Beregningen. Til Supplering af Tabel 10 har vi derfor i Tabel 11 foretaget en Inddeling af det lønnede Personale i tre Grupper,

Tabel 11.
Det lønnede Personales Sammensætning.

	Aarlig Omsætning						Førr. tils.
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.	
Antal Helaarspersoner							
Mænd, Butiks- og Kontorpers. m. m.	1.58	4.59	8.36	9.62	11.75	35.34	71.24
» , Lærlinge.....	1.75	7.08	8.83	6.47	10.00	11.75	45.88
» , Budpersonale.....	7.42	10.50	11.00	15.13	9.67	17.00	70.72
Mænd ialt.....	10.75	22.17	28.19	31.22	31.42	64.09	187.84
Kvinder, Butiks- og Kontorpers. m. m.	4.14	7.83	3.25	7.18	6.91	20.08	49.39
» , Lærlinge.....	2.00	2.00	3.96	3.33	1.00	3.00	15.29
» , Budpersonale.....	0.50	—	—	—	—	—	0.50
Kvinder ialt.....	6.64	9.83	7.21	10.51	7.91	23.08	65.18
Lønnet Personale ialt.....	17.39	32.00	35.40	41.73	39.33	87.17	253.02
Heraf Budpersonale.....	7.92	10.50	11.00	15.13	9.67	17.00	71.22
» Personale iøvrigt.....	9.47	21.50	24.40	26.60	29.66	70.17	181.80
I pCt. af samlet (lønned) Pers.							
Budpersonale.....	46	33	31	36	25	20	28
Kvinder.....	38	31	20	25	20	26	26
Udbetalt Løn pr. Helaarsperson Kr.	1.076	1.089	1.343	1.543	1.740	2.599	1.820

Butiks- og Kontorpersonale m. m. (væsentligt faglærte Boghandlervedhjælpere), Lærlinge og Budpersonale (Hel- og Halvdagsbude og Chauffører) og særskilt for Mænd og Kvinder. Som det var at vente, er Budpersonalets Andel i det samlede lønnede Personale stærkt faldende med stigende Omsætning, og det samme gælder, omend mindre udpræget, det kvindelige Personale. Her finder man dog en Stigning i Gruppen med de største Forretninger, hvilket antagelig beror paa, at disse i en Del Tilfælde har særlige Kasserersker og andet kvindeligt Kontorpersonale. Et Udtryk for den forskellige kvalitative Sammensætning af Personalet i smaa og store Forretninger har man forøvrigt i den stærke Stigning i den gennemsnitlige Løn pr. beskæftiget Helaarsperson, fra 1076 Kr. i de mindste Forretninger til 2599 Kr. i de største.

Det kan tilføjes, at en Udregning af Budpersonalet i pCt. af det samlede Personale, heri medregnet ogsaa Indehavere + Hustruer, giver følgende Resultat for de forskellige Størrelsesgrupper:

Aarlig Omsætning.						
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.
Budpersonale, pCt.	23	22	21	26	19	17

Inden vi forlader Spørgsmaalet om Personalets S sammensætning, skal det endnu bemærkes, at den Beregning af Omsætningen pr. beskæftiget Person, som vi tidligere har været inde paa, hviler paa den ganske grove Omregning til Helaarspersoner uden Hensyntagen til Arbejdets Art og Kvalitet, som vi nu har gjort Rede for. De Variationer i Omsætningen pr. Person, som fremgaar af Tabel 12, er derfor ikke noget rent Udtryk for Forskellen i Arbejdskraftens Udnyttelsesgrad, men beror for en Del paa, at vi har givet Arbejde af samme Varighed samme Vægt ved Udregningen af det beskæftigede Antal Helaarspersoner. En Beregning, der kunde eliminere denne Fejlkilde, vilde dog uden Tvivl ogsaa give store Variationer i Omsætningen pr. beskæftiget Person og vise samme Tendens til stigende Omsætning pr. beskæftiget Person med stigende Omsætning pr. Forretning, som man finder i Tabel 12.

Tabel 12.
Aarlig Omsætning pr. beskæftiget Helaarsperson.

Aarlig Omsætning	Antal Forretninger med en aarlig Omsætning pr. Person af											Gstl. Omsætn. pr. Person, Kr.
	under 10.000 Kr.	10.000— 12.500 Kr.	12.500— 15.000 Kr.	15.000— 17.500 Kr.	17.500— 20.000 Kr.	20.000— 22.500 Kr.	22.500— 25.000 Kr.	25.000— 27.500 Kr.	27.500— 30.000 Kr.	over 30.000 Kr.	Forr. tils.	
Under 35.000 Kr.	4	4	4	1	1	—	1	—	—	—	15	11.993
35—50.000 »	—	7	5	1	1	—	—	—	—	—	14	12.554
50—65.000 »	—	2	3	5	1	1	1	—	—	—	13	14.922
65—80.000 »	—	—	4	5	3	1	—	1	—	—	14	16.554
80—100.000 »	—	—	4	1	1	1	2	—	1	—	10	17.686
over 100.000 »	—	—	—	2	2	1	4	—	—	4	13	25.380
Forr. tilsammen	4	13	20	15	9	4	8	1	1	4	79	18.101

For de to største Personalegrupper, mandlige Boghandlermedhjælpere og Bude, har vi foretaget en Beregning af Aarslønnen efter Aldersklasser. Hvor der kun har været Tale om Arbejde en Del af Aaret, har vi paa Grundlag af Oplysninger om den Tid, den

paagældende har været ansat i Forretningen, beregnet Lønnen for et helt Aar. Dette gælder dog ikke rent midlertidig Hjælp, der er holdt udenfor Undersøgelsen. Iøvrigt er kun medtaget den udbetalte Pengeløn, medens der f. Eks. ikke er taget Hensyn til gratis Buduniformer. Kost og Logis som en Del af Lønnen forekommer efter Materialet at dømme ikke i den københavnske Boghandel.

Tabel 13.
Aarsløn for mandlige Boghandlermedhjælpere 1937.

Alder	Antal Personer med Aarsløn af				Antal Personer ialt	Gstl. Aarsløn Kr.	Gstl. Aarsløn i Kolonialhandelen 1931 Kr.
	2.000 Kr. og derunder	2.000—2.500 Kr.	2.500—3.000 Kr.	3.000 Kr. og derover			
22 Aar og derunder	6	2	—	—	8	1898	1704
22—24 Aar.....	9	10	1	2	22	2209	2074
25—29 *	1	8	7	6	22	2641	2595
30 Aar og derover.	1	3	1	5	10	2891	3133
Uoplyst	2	2	—	1	5	2220	2925
Tilsammen	19	25	9	14	67	2416	2282

I Tabel 13, der viser Aarslønnen for 67 mandlige Boghandlermedhjælpere, er til Sammenligning anført Lønnen for mandlige Ekspedienter i Kolonialhandelen i København efter den Undersøgelse, Institutet tidligere har foretaget for denne Branche. Saa vel hvad angaar Gennemsnitslønnen som for de enkelte Aldersklassers Vedkommende finder man en betydelig Lighed mellem de to Brancher, men det maa naturligvis herved tages i Betragtning, at Undersøgelsen vedrørende Kolonialhandelen angik Aaret 1931.

Med Hensyn til Tabel 14 bemærkes, at Halvdags-Bydrengene ikke er medtaget. Iøvrigt har vi ogsaa for Budenes Vedkommende til Sammenligning anført Resultaterne fra Kolonialhandelen og til lige fra Undersøgelsen vedrørende Frugt- og Grønhandelen for Aaret 1933.

Som bekendt er Boghandelen stærkt sæsonpræget med en Om sætning, der kulminerer i Ugerne før Jul. De fleste af de Forretninger, der har givet Oplysninger til denne Del af Undersøgelsen, nemlig 65, opgav Omsætningens Fordeling paa de enkelte Maa-

Tabel 14.
Aarsløn for Heldagsbude i Boghandelen 1937.

Alder	Antal Personer med Aarsløn af						Antal Personer ialt	Gstl. Aarsløn, Kr.	Gstl. Aarsløn for 75 Bude i Kolonialhandelen 1931	Gstl. Aarsløn for 87 Bude i Frugt- og Grønhandelen 1933 (32)
	under 800 Kr.	800—1.000 Kr.	1.000—1.200 Kr.	1.200—1.400 Kr.	1.400—1.600 Kr.	over 1.600 Kr.				
Under 16 Aar.	8	3	2	4	—	—	17	931	665	680
16—17 » .	1	10	4	—	—	—	15	938	957	926
18—19 » .	—	—	3	3	2	1	9	1314	1.206	1.103
20—21 » .	—	—	—	1	1	1	3	1490	1.547	1.125
over 22 » .	—	—	—	—	2	1	3	1607	1.706	1.689
uoplyst » »	—	2	2	1	1	1	7	1171	1.995	900
Tilsammen ...	9	15	11	9	6	4	54	1096	1.243	1.067

neder, og paa Grundlag heraf har vi i Tabel 15 foretaget nogle Beregninger over Sæsonvariationen. I Tabellens første Kolonne er angivet den gennemsnitlige maanedlige Omsætning pr. Forretning, og i Kolonne 2 og 3 er anført dels Omsætningen i hver Maa-

Tabel 15.
Sæsonen i Boghandelen, Gennemsnit for 65 Forretninger.

1937	Gstl. maanedlig Omsætning			Gstl. Omsætning pr. Salgsdag	
	Beløb	Procentfordeling	Indeks	Beløb	Indeks
	Kroner	pCt. af Aarets Omsætning	Gstl. mdl Omsætn. =100	Kroner	Gstl. Oms. pr. Salgsdag = 100
Januar	5.909	7.1	85	236	85
Februar	6.852	8.2	99	286	103
Marts	6.605	7.9	95	275	99
April	6.362	7.6	91	254	92
Maj	5.610	6.7	81	234	85
Juni	5.394	6.5	78	212	77
Juli	5.120	6.0	71	190	69
August	6.928	8.3	100	266	96
September	7.707	9.3	111	296	107
Oktober	7.205	8.7	104	277	100
November	6.538	7.8	94	251	91
December	13.248	15.9	191	541	196

ned i pCt. af Aarets Omsætning og dels et Indeks, hvor den gennemsnitlige maanedlige Omsætning er sat lig 100 og Omsætningen i de enkelte Maaneder udregnet i Forhold hertil. I Tabellens to sidste Kolonner er endelig udregnet den gennemsnitlige Omsætning pr. Salgsdag i absolutte Tal og Indekstal. Herved tages der Hensyn til Maanedernes forskellige Længde og det varierende Antal af Søn- og andre Helligdage.

Betragter man Indekset i Kolonne 3, konstaterer man tre Maksima, i Februar, September og December, og tre Minima, i Januar, Juli og November. Medens man imidlertid formentlig kan gaa ud fra, at man i en tilsvarende Beregning for et andet Aar end 1937 vilde genfinde ikke blot Decembers, men ogsaa Septembers Maksima og ligeledes Julis og Novembers Minima, er det derimod tvivlsomt, om man kan anse Stigningen fra Januar til Februar og de forholdsvis høje Tal i Aarets første Maaneder i det hele taget som typiske for Sæsonbevægelsen. I hvert Fald gør flere Boghandlere i deres Besvarelser udtrykkeligt opmærksom paa, at Gylden-dals store Prisnedsættelse i Begyndelsen af 1937 medførte en betydelig Meromsætning, som forrykkede det normale Forhold mellem de enkelte Maaneders Omsætning.

Tabel 16.

Sæsonen i Boghandelen. Efter Omsætningens Størrelse.

Gstl. maanedlig Omsætning 1937 = 100	Aarlig Omsætning					
	under 35.000 Kr.	35.000— 50.000 Kr.	50.000— 65.000 Kr.	65.000— 80.000 Kr.	80.000— 100.000 Kr.	over 100.000 Kr.
Januar	98	94	92	96	83	77
Februar	86	94	92	91	93	108
Marts	93	102	98	95	89	95
April	96	89	87	94	89	93
Maj	79	75	76	77	81	85
Juni	82	76	75	74	78	79
Juli	83	71	69	76	68	70
August	87	96	115	102	123	89
September	95	93	97	94	122	122
Oktober	94	103	93	96	95	114
November	95	88	90	95	89	98
December	212	219	216	210	190	178
Antal Forretninger .	10	12	10	12	10	11

Iøvrigt er Bevægelserne i Omsætningen fra Maaned til Maaned ret forskellig i de enkelte Størrelsesgrupper, og det fremgaar af Tabel 16, at Tallene for det samlede Materiale er stærkt paavirket af Forholdene i de store Forretninger, der i flere Maaneder synes at være forskellige fra Forholdene i de mindre Virksomheder. Paa Grund af det ringe Antal Forretninger i de enkelte Størrelsesgrupper er det naturligt usikkert, om der er Tale om virkelig typiske Forskelligheder i Sæsonbevægelsen, men det kan dog fremhæves, at Julesæsonen synes at være mindst udpræget i de store Forretninger, og at omvendt de store Forretninger har den stærkeste Sæsonopgang i August-September. Den ovenfor nævnte Forlagsrealisation synes ogsaa især at have paavirket Omsætningen i de store Forretninger.

Tabel 17.
Sæsonen i Boghandelen. Kontant- og Kreditsalg.

Gstl. mdl. Omsætning 1937 = 100	Samlet Omsætning	Kontant- Salg	Kredit- Salg a	Kredit- Salg b
Januar	85	95	76	76
Februar	99	93	107	101
Marts	95	95	92	103
April	91	91	90	95
Maj	81	74	89	82
Juni	78	68	82	81
Juli	71	71	78	68
August	100	100	114	127
September	111	98	109	105
Oktober	104	94	114	98
November	94	90	100	101
December	191	231	149	163
Antal Forretninger	65	38	34	33

For henholdsvis 38 og 34 Forretninger foreligger der Oplysninger om Kontant- og Kreditsalgets Fordeling paa de enkelte Maaneder, og paa Grundlag heraf har vi i Tabel 17 beregnet Sæsonindeks særskilt for Kontant- og Kreditsalget. I Tabellens sidste Kolonne b er opført Indeks for Kreditsalget i 33 Forretninger, idet vi har udskilt den tidligere omtalte meget store Forretning, hvis Sæsonbevægelse var af særegen Karakter, og som paa Grund af sin Størrelse var i Stand til at paavirke Sæsonindekset for Kreditsalget meget stærkt. Man vil ved at sammenligne Kolonnerne 2 og 4 se,

at medens Bevægelsesretningen vel i Hovedsagen kan siges at være den samme, er Udsvingene af meget forskellig Størrelse; i Kontantsalget er Stigningen fra November til December meget stærkere end i Kreditsalget, medens det omvendte er Tilfældet fra Juli til August. Iøvrigt gør vi opmærksom paa, at det af de besvarede Spørgeskemaer fremgaar, at de Tal for Kreditsalget i de enkelte Maaneder, der ligger til Grund for Sæsonindekset, i adskillige Tilfælde ikke angiver Salget, men det indbetalte Beløb, og at man maa regne med den Mulighed, at den samme Fremgangsmaade er anvendt ogsaa i Tilfælde, hvor det ikke udtrykkeligt er bemærket. Det er klart, at der her foreligger en Fejlkilde, idet vi ikke har nogen Sikkerhed for, at Kreditsalget i en Maaned svarer til Indbetalingerne i denne Maaned. Af de tre Indeksberegninger for Sæsonbevægelserne maa derfor Indekset for Kontantsalget anses som mere paalideligt end Indekset for Kreditsalget og, som Følge deraf, ogsaa Indekset for den samlede Omsætning.

Nogle faa Forretninger har foruden Omsætningen fordelt paa Maaneder oplyst Antallet af Ekspeditioner pr. Maaned. I en enkelt af Besvarelserne er der gjort opmærksom paa, at større Poster som f. Eks. Værker paa Ratebetaling, Papirleverancer og Tryksager er noteret som en Ekspedition, medens til Gengæld Blade og Hefter noteres som en Debetpost og ofte 13—26 Ekspeditioner pr. Halvaar. Det drejer sig om ialt 13 Forretninger, medens der for 4 Forretninger foreligger Oplysning om Antallet af Ekspeditioner mod Kontant. Paa Basis heraf har vi i nedenstaaende Oversigt

Omsætning pr. Ekspedition (Øre).

	Kontant Ekspedition (4 Forr.)	Samlet Omsætning (13 Forr.)
Januar	158	157
Februar	164	184
Marts	203	184
April	151	156
Maj	136	139
Juni	131	150
Juli	134	152
August	137	198
September	142	163
Oktober	129	170
November	135	159
December	187	197
Aarsgennemsnit	154	170

beregnet den gennemsnitlige Omsætning pr. Ekspedition, men paa Grund af det lidet omfattende Materiale kan der ikke tillægges disse Tal større Betydning.

Ligesom ved de foregaaende Detailhandelsundersøgelser har vi ogsaa for Boghandelens Vedkommende indhentet Oplysninger om Bruttoavancen, udtrykt i pCt. af Salgssummen, for en Række Varegrupper. I Tabel 18 er for hver af disse Grupper angivet, i hvor mange Tilfælde de forskellige Avancer forekommer i det indsamlede Materiale, videre har vi udregnet den gennemsnitlige Bruttoavance for hver Gruppe og anført Modalværdien, d. v. s. den hyppigst forekommende Bruttoavance, med Angivelse af Hyppigheden. I de allerfleste Tilfælde svarer Tallene i Spredningstabellen til det midterste Tal i Intervallerne 8—12, 13—17 o. s. v., altsaa

Tabel 18.
Bruttoavancen paa de enkelte Varegrupper.

Varegruppe	Bruttoavancen i pCt. af Salgssummen									Antal Oplysninger tils.	Gennemsnitlig Bruttoavance	Modalværdien	
	8—12	13—17	18—22	23—27	28—32	33—37	38—42	43—47	48—52			Antal Tilfælde	Avance
A. Skønlitterær Bøger. Subskriptioner	—	—	—	3	29	39	2	—	—	73	33.1	24	30
B. Børnebøger. Nedsatte Bøger	—	—	—	6	4	8	43	11	—	72	38.5	41	40
C. Skolebøger. Videnskabelige Lærebøger etc. ...	1	5	37	29	—	—	—	—	—	72	22.1	28	25
D. Salmebøger. Bibler	—	1	6	31	19	11	—	—	—	68	27.3	27	25
E. Udenlandske Bøger. Blade. Tidsskrifter....	3	35	13	13	3	1	—	—	—	68	18.9	31	15
F. Dansk Papir	5	35	9	10	5	6	1	—	—	71	19.9	34	15
G. Fyldepenne	—	—	—	—	2	—	68	2	—	72	39.9	68	40
H. Foto-Artikler	—	—	—	2	6	46	15	—	—	69	34.2	43	33
I. Tryksager. Protokoller	—	4	17	16	14	12	2	—	—	65	26.2	17	20
K. Bogbind	1	1	19	27	2	5	1	—	—	56	24.0	27	25
L. Papirvarer. Kontorartikler. Blæk	—	—	—	1	7	47	16	—	—	71	34.9	31	33
M. Æskepost. Kort og Postkort. Billeder.....	—	—	—	—	11	18	34	4	3	70	37.8	25	40
N. Keramik	—	—	—	—	2	1	1	—	—	4	34.1	(2)	(30)
O. Lædervarer	—	—	—	—	2	3	2	—	—	7	34.1	(3)	(33)
P. Spillekort	—	—	7	19	22	19	—	—	—	67	28.4	21	30
R. Musikalier	—	—	—	8	19	17	—	—	—	44	30.6	16	30

10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45 og 50. De fleste Bruttoavancer i Intervallet 33—37 falder dog paa 33, $33\frac{1}{3}$ eller $33\frac{1}{2}$.

Som bekendt arbejder Boghandlerne for Bogsalgets Vedkommende med faste Udsalgspriser, og Avancen bestaar i en Rabat fra Forlæggerne. For 1937 kan til Sammenligning med Tabel 18 anføres følgende Rabatsatser (efter Professor Hirsch, Skandinaviske Detailhandels-Normtal, p. 133). Hvor flere Satser er angivet, er de højeste Satser Kvantumsrabatter, der indrømmes ved større Partier, ved Skønlitteratur f. Eks. over 5 Eksemplarer.

Kommissionsskrifter	20 pCt.
Skole- og Lærebøger	20—25 —
Lærestalters Lærebøger	0—20 ..
Skønlitteratur og Børnebøger	25—35 —
Aviser og Ugeblade	indtil 30 ..
Tidsskrifter	10—25 —

Ogsaa for andre Varer end Bøger er Avancesystemet opbygget paa faste Priser og Rabatter. Dette gælder saaledes Fotoartikler, Fyldepenne og groft Papir, medens der som Regel ikke er faste Priser paa f. Eks. Æskepost, Brevpapir og Blokke. I Betragtning af de faste Prisers store Udbredelse maa de Variationer, der forekommer i Tabel 18, siges at være ret betydelige. Forklaringen ligger muligvis deri, at en Række af Varegrupperne indeholder flere Poster med forskellig Rabat, hvorved der kan være opstaaet nogen Usikkerhed i Besvarelserne. Med Hensyn til Skolebøger kan saaledes nævnes, at Avancen paa Salg til Kommunen kun er 10 pCt., og naar Avancen paa dansk Papir, der normalt er 15 pCt. med en Agentprovision paa 3—4 pCt., i en Række Tilfælde ligger meget højere, skyldes det sandsynligvis, at der er Tale om Løssalg i enkelte Ark, medens de 15 pCt. er den Avance, der tages for større Partier. Imidlertid giver de gennemsnitlige Bruttoavancer og vel navnlig Modalværdierne utvivlsomt et rigtige Billede af Avanceforholdene i Boghandelen, og tager man Hensyn til de mange Muligheder for Variationer i Omsætningens Fordeling paa de forskellige Varegrupper i de enkelte Forretninger, synes der heller ikke at være noget i Vejen for, at man kan paastaa, at der er god Overensstemmelse mellem Bruttoavancerne i Tabel 18 og de beregnede Bruttoavancer for hele Omsætningen, vi har opereret med i det foregaaende. Det maa her erindres, at i det sidste Tilfælde er Tab ved Svind og Spild fradraget i Bruttoavancen, medens Bruttoavancerne i Tabel 18 er inklusive Tab ved Svind og Spild.

Tabel 18 kan iøvrigt suppleres med følgende Oversigt, hvor Varegrupperne er ordnet efter den gennemsnitlige Bruttoavances Størrelse — Tallene i Parantes angiver det aritmetiske Gennemsnit og Modalværdien.

Udenlandske Bøger — Blade — Tidsskrifter ..	(18.9; 15)
Dansk Papir	(19.9; 15)
Skolebøger — Videnskabelige Lærebøger etc...	(22.1; 25)
Bogbind	(24.0; 25)
Tryksager — Protokoller	(26.2; 20)
Salmebøger — Bibler	(27.3; 25)
Spillekort	(28.4; 30)
Musikalier	(30.6; 30)
Skønlitterære Bøger — Subskriptioner	(33.1; 30)
Keramik	(34.1; 30)
Lædervarer	(34.1; 33)
Fotoartikler	(34.2; 33)
Papirvarer — Kontorartikler — Blæk	(34.9; 33)
Æskepost — Kort og Postkort — Billeder	(37.8; 40)
Børnebøger — Nedsatte Bøger	(38.5; 40)
Fyldepenne	(39.9; 40)

Af de 80 Forretninger gav 76 Oplysning om Oprettelsesaaet, og 78 besvarede et Spørgsmaal om Aarstallet for den nuværende Indehavers Overtagelse af Forretningen. Beregner man, hvor mange Aar der den 1. Januar 1938 var hengaaet siden Oprettelsen og sidste Ejerskifte, kommer man til det Resultat, at Gennemsnitsalderen for de 76 Forretninger var 24.2 Aar, og at der i de 78 Forretninger var forløbet gstl. 12.4 Aar siden sidste Ejerskifte. I 37 Tilfælde, hvor begge Spørgsmaalene var besvaret, kunde det konstateres, at de to Tidspunkter faldt sammen og at Forretningen altsaa ikke havde skiftet Ejer siden Oprettelsen. De paagældende Forretningers Gennemsnitsalder var paa det nævnte Tidspunkt 12.0 Aar. I andre 37 Tilfælde var der opgivet saavel Aaret for Oprettelsen som et derfra forskelligt Aar for nuværende Indehavers Overtagelse af Forretningen. Disse Forretninger, der altsaa indtil 1. Januar 1938 havde skiftet Ejer mindst een Gang, havde en Gennemsnitsalder af 35.5 Aar, og der var gaaet gstl. 13.0 Aar siden det sidste Ejerskifte.

Hvorvidt den Aldersfordeling, der fremgaar af Tabel 19, er typisk for den københavnske Boghandel som Helhed, kan ikke siges, men paa Forhaand synes baade ældre og yngre Forretninger at

Tabel 19.
80 Forretninger efter Oprettelsesaar og Tidspunktet
for sidste Ejerskifte.

Oprettelses- aar	Ikke skiftet Ejer	Sidste Ejerskifte fandt Sted						Ikke oplyst om Ejer- skifte har fundet Sted	Til- sam- men
		1900—1909	1910—1919	1920—1924	1925—1929	1930—1934	efter 1935		
Uoplyst	--	1	--	--	--	2	1	--	4
Før 1900	2	3	1	1	2	5	1	1	19
1900—1909	1	--	3	1	1	2	2	--	10
1910—1919	4	--	2	1	2	1	--	--	10
1920—1924	5	--	--	--	--	2	--	1	8
1925—1929	5	--	--	--	--	--	2	--	7
1930—1934	13	--	--	--	--	1	1	--	15
1935 og senere	7	--	--	--	--	--	--	--	7
Tilsammen	37	4	9	3	5	13	7	2	80

være repræsenteret i det her bearbejdede Materiale i et rimeligt Forhold. Iøvrigt kunde Tallene tyde paa, at der i de senere Aar er startet forholdsvis mange nye Forretninger indenfor Boghandelen i København.

Spørgeskema Nr. **B.****Omsætning og Kapitalforhold m. m.**

	Bøger ¹⁾		Alle andre Varer ²⁾		Ialt	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
Lagerets Værdi i Status 1/1 1937						
Indkøbt Varer i 1937 (uden Fragt for Hjemkørsel, jvf. nedenfor)						
Solgt i 1937 (heri medregnet Forbrug af egne Varer med Kr.)						
Lagerets Værdi i Status 1/1 1938						
Udestaaende Fordringer 1/1 1938						
Egen Kapital i Firmaet 1/1 1938						

Omkostninger 1937.

	Kr.	Øre
Leje af Forretningslokaler, dog ikke Garage, jvf. nedenfor		
Lønninger til Butiks-, Kontor- og Lagerpersonale		
» til Bude, Chauffører o. l. beskæftiget med Udbringning af Varer til Kunderne		
Udgifter til Kolportører		
Vinduespudsning, Rengøring, Gadefejning		
Gas, Elektricitet og Brændsel		
Indpakningmateriale (evtl. efter Skøn)		
Kontorudgifter (herunder Bogføring, Revision, Porto, Telefon og Telegrammer)		
Skatter og Afgifter (f. Eks. Afgift af Vinduesskabe) (ikke personlige Skatter)		
Udbetalt Rente og Diskonto (men ikke Kapitalafdrag)		
Forrentning af egen Kapital, indestaaende i Firmaet		
Avertering og anden Reklame		
Afskrivning af uerholdelige Tilgodehavender		
Reparationer, Vedligeholdelse og Drift af Biler (herunder Udgift til Garage), Cykler o. s. v. til Brug ved Udbringning af Varer til Kunderne		
Reparationer og Vedligeholdelse iøvrigt (herunder Afskrivning paa Inventar)		
Forsikringer, som hviler paa Forretningen		
Frugt for Hjemkørsel af Varer		
Andre Udgifter		
Omkostninger ialt ...		

¹⁾ Driver Forretningen Forlagsvirksomhed, bedes Forlagets Omsætning holdt ude fra ovenstaaende Oplysninger og anført særskilt her.

²⁾ Hvis Firmaet har særlig stor Omsætning i en speciel Varegruppe (f. Eks. Fotoartikler, Papir en gros) bedes om muligt denne Omsætnings Størrelse anført her.

Spørgeskema Nr. **C.****Bruttoavance (i pCt.) for forskellige Varer og Varegrupper.**

NB. Ved Bruttoavanceen forstås Forskellen mellem Salgssum og Indkøbssum i pCt. af Salgssummen.

Varen	pCt. *)	Anmærkninger (Herunder bedes det anført, hvis der er særlig stort Svind eller Spild af en Vare, ligesom det bedes bemærket, hvis Omsætningen af en Vare er særlig stor).
A Skonlitterære Bøger — Subskriptioner		
B Børnebøger — Nedsatte Bøger		
C Skolebøger — Videnskabelige Lærebøger etc.		
D Salmebøger — Bibler		
E Udenlandske Bøger — Blade — Tidsskrifter		
F Dansk Papir		
G Fyldepenne		
H Foto-Artikler		
I Tryksager — Protokoller		
K Bogbind		
L Papirvarer — Kontorartikler — Blæk		
M Æskepost — Kort og Postkort — Billeder		
N Keramik		
O Lædervarer		
P Spillekort		
R Musikalier		

*) Hvis der er udbetalt Kolportør-Provision paa en Del af Omsætningen, bedes Provisionens gennemsnitlige Størrelse anført i Anmærknings-Rubrikken.

Spørgeskema Nr. **D.****Omsætningens Fordeling paa de enkelte Maaneder.**

	Antal Ekspeditioner	Solgt paa Kredit		Solgt paa Kontant		Solgt ialt	
		Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
Januar							
Februar							
Marts							
April							
Maj							
Juni							
Juli							
August							
September							
Oktober							
November							
December							
Sum							

Særlige Bemærkninger (herunder evt. om Aarets Omsætning er af normal Højde, eller om særlige Forhold har gjort sig gældende):